

Naujienu Antroji Dalis

NR. 826

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXII METAI

Ir vėl Sudiev! - Šį kartą mielam mokyklos draugui Liudui Vilimui

Atėjo liūdna žinia — Cleveland, Ohio, rugpiūčio 22 d. mirė, staigiai širdžiai sustojus, dailininkas Liudas Vilimas, 54 metų.

Mirtis šienauja — pernelyg smarkiai, — kirsdama vos per 50 metų persiritusius mūsų pažįstamus ir nepažįstamus išėjusius.

Su Liudu Vilimu teko kartu mokytis Mažeikių gimnazijoje. 1927-28 mokslo metų penktoji klasė buvo didelė — daugiau kaip 50 mokinių. Be pačių mažeikiškių joje buvo iš kitų keturklasių mokyklų atvykusių moksleivių — iš Vieksnių, Sėdos, Ylakių ir net Skuodo, kurs priklausė Kretingos apskrīčiui. Klasė judėdavo kaip skruzdėlynas. Kai kuriems mokytojams nevisada pavykdavo suvaldyti tiek esančių judrių ir šiek tiek padykusių mokinių.

Dabar mirusis mokyklos draugas Liudas Vilimas išvaizda išsiskyrė iš kitų — buvo smulkutis, bet labai vikrus, linksmas ir neužgaulus, visada kupinas sumanymų, kaip švelnius juokus „iškrėsti“, klasę pralinksinti.

Iš tos klasės buvusių draugų net keturi stojo į Meno mokyklą Kaune: Alfonsas Dargis, Vaclovas Rataiskis, Kipras Šaulys ir Liudas Vilimas. Koks likimas K. Šaulio, žinių neturiu, bet kiti trys: Alfonsas Dargis ir Liudas Vilimas (Amerikoje) ir Vaclovas Rataiskis - Ratas (Australijoje) iškilo į žymius dailininkus.

Ir labai gaila, kad Liudui Vilimui buvo lemta tik tiek gyventi. Gimęs buvo 1912 metais rugsėjo 15 d., Kušlėnuose, Mažeikių valsčiuje. Meno mokyklą baigė 1935 metais ir dar studijas gilino Austrijoje, Vienos mieste dekoratyvinės dailės akademijoje.

Dar meno mokykloje besimokydamas Liudas Vilimas palaikė ryšius su Kauno teatro menininkais, padėdamas dekoracijų paruošimo mene. Vėliau su teatralais, kaip dekoratorius, yra bendradarbiavęs Panevėžyje ir Vilniuje. Vienas iš pastutinių didžiųjų jo darbų lietuvių scenai bene bus 1947 metais nupieštos dekoracijos ir paruošti kostiumų paveikslai „Coppelijos“ baletui, kurio premiera buvo Vokietijoje, Augsburgio „Ludwigsbau“ teatre, pirmą kartą scenon išeinant Lietuvių tremtinių Baletto Teatro artistams.

„Dail L. Vilimo dekoracijos bei kostiumai atlikti gerai. Jam pavyko duoti scenoje daug lengvumo ir optinės erdvės, kas ba-

leto dekoracijose yra vienas iš svarbiausių uždavinių ir ne taip gerai buvo pavykę išspręsti ankstyvesniuose „Coppelia“ pastatymuose Lietuvoje“. — taip po baletto premjeros rašė 1947 metais Augsburgėje leisto „Ziburio“ laikraščio recenzentas, vertindamas Liudą Vilimą kaip dekoratorių.

Dailininkas Liudas Vilimas reikėsi įvairiose kūrybos srityse: paveikslai knygoms papuošti — grafika, akvarelė ir didžiosios jo aliejinės tapybos kompozicijos — tai įvairios dailės meno šakos, kuriose Liudo Vilimo plačiai pasireiškta.

Amerikon atvykęs Liudas Vilimas turėjo didelį pasisekimą pritaikomajame mene — dekoravime. 1961 metais buvo laimėjęs pirmąją premiją Amerikos dekoravimo menininkų konkurse. Dirbo jis įvairiose didžiosiose bendrovėse ne vien kaip krautuvų dekoratorius, bet ir kaip prekybos įstaigų išpuošimo skyriaus vedėjas — direktorius.

Dėl Liudo Vilimo ankstyvos mirties liūdi netik likusi našlė žmona Kotryna ir sūnus Viktoras, bet ir mokyklos bei kiti gausūs jo draugai, jo meno mėgėjai.

J. Klauseikis

Dešimtimis tūkstančių vyrai bėga nuo žmonių

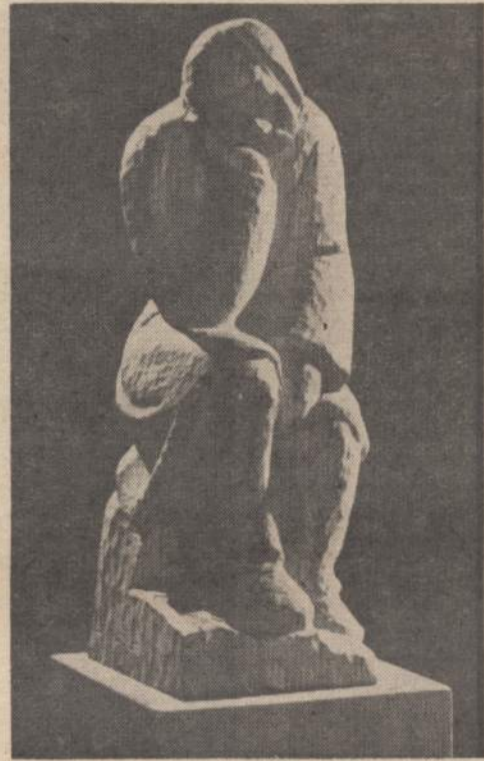
Tracers Company of Amerika, kuri verčiasi nuo žmonių pabėgusių vyrų gaudymu, praneša įdomių žinių iš šios šeimyninės srities.

Jungtinėse Valstybėse kasmet esą dingsta apie 20,000 vedusių vyrų, bet Vokietijoje dingsta dvigubai daugiau būtent po 40,000, Anglijoje net 170,000, katalikiškiausioje Italijoje 28,000 ir Prancūzijoje 19,000.

Lengviausia esą „dingti“ Amerikoje, kur nereikia registruotis kitur nusikėlus gyventi. Daug sunkiau esą Europoje vyrai nuo žmonos pasislėpti.

Priešasčių tarpe kompanija mini sekančiais: nepakeliamei pasunkėjusi finansinė padėtis; nepasitenkinimas šeimyniniu ypač vedybiniu gyvenimu; sunkumai su uošviene, ir pagaliau ilgesys paragauti prarastos laisvės. Šiai pastarajai kategorijai priklauso vyrai iki 35 metų ir jaunesni.

Kuboje galite turėti Markšą, bet kapitalas yra Jungtinėse Valstybėse.

DAGYS

Skulptūra

Dienų skeveldros

1.

Mūsų protėviai bus buvę pagony, ir iš kur čia mummyse stabmeldiškumo bruožų?! Kard. Wyszynski, matykit, pralens ir Vytautą Didįjį... Stabmeldžiai pamiršta, be kita ko, šią smulkmenėlę: — Lietuvos pasiuntinybės Vatikanui nužeminimas yra kard. Wyszynskio „nuopelnas“.

„Drauge“ dr. P. Mačiulis susuko „Gaila, bet tokių vyrų mes neturime“. Turime, bet nematome, ir nesistengiame matyti! Kas Telšių vyskupas V. Borisevičius, NKVD suimtas, kankintas ir nuteistas mirti. Kas Vysk. Ramanauskas, kas arkivysk. M. Reinys, per pamokslą paneigęs jo vardu paskelbtą atsišaukimą dėl partizanų? Kas vysk. J. Steponavičius, atsisakęs šventinti į kunigus tuos klierikus, kurie buvo išaiskinti kaip saugumo agentai?!

Vysk. J. Steponavičius žagarė uždarė ir NKVD kaip šunų apstatytas, ir taip tą pačią dieną, kai Čekoslovakijos vyskupai nuolankiai ir nužemintai skelbė pasauliui „ganytojišką laišką“:

„Dėkojame Viešpačiui... mūsų tėvynė, ačiū Raudonajai Armijai, natdojasi laisve ir gerove“.

Greit Lietuva liks be vyskupų, nes beliko vienų vienas vysk. J. Labukas, o mes įsistebeliję į kard. Wyszynskį...

2.

Jau seniai yra pageltę laiškai su Poste Vaticane, kur „nacionalizuota“ lenkų naudai Aušros Vartai, bet, štai, imu į rankas

tremties lenkų „Wiadowosci“ ir vėl ir vėl tie Poste Vaticane... Čia tenka prisiminti, kad tie ženklai iš anksto yra gavę Lenkijos bažnytinės hierarchijos pritarimą. Ar ne kard. Wyszynski jos pryšaky?!

Ir teisingas dr. P. Mačiulis savo laiške „Draugui“, kai klausia „Ar ne po piet šaukštai?“:

„Romoje ir plačiame pasaulyje apie lenkų krikšto mileniumą bei jo vienokį ar kitokį „užfiksavimą“, be kitų dalykų ir pašto ženkluose, filatelistai nuo N. Metų ir Chicagoje diskutavo, taigi visas reikalas nebuvo kokia paslaptis“.

Beje, vienas tremties aukštas pareigūnas „ramino tautą“, girdi, naujos Poste Vaticane laidos su Aušros Vartais jau nebebūsių. Bus ar nebus, tai reikalo nebepagerina.

Įdomu, kolėl mūsų spauda, neįsideda įgarsėjusio pašto ženkliuko (bent kaip filatelistikos pavyzdžio). Įpraskime girdėti ir matyti ne vien komplimentus ir laimėjimo vėliavas...

3.

Valio skautai, pryšaky su Arūnu Zailskiu, sudoroję Chicagos lenkų kėslus „nacionalizuoti“ visą Lietuvą, Wilno pradedant ir Telše baigiant. Gal po šito įvykio bus atsargesni ir VLIKo vyrai, siuntinėję pasveikinimus 1000 metų krikščionybės iškilmes beminintiems lenkams. „Europos Lietuvio“ pranešimu, Londone paskaityla pirm. V. Sidzikausko „pasveikinti“ (Nukelta į 2 psl.)

Atostogų vakaras universiteto knygyne

Prof. Roemeris apie 1928 m. konstituciją

BERKELEY, Calif. — Atostogos buvo trumpos ir jei nukeliautų mylių skaičius būtų pagrindas spręsti ar atostogas vykusiai ar nevykusiai praleidau — išvada būtų bloga. Gal nė 200 mylių nepakeliauta nuo San Francisco Kalifornijos šiaurės. Mylių skaičius mažas, bet pama-

tyta daug, įgyta naujų žinių, pasidžiaugta nematytais vaizdais.

Pažymėtina praleistas vakaras Kalifornijos universiteto Berkeley teisių mokyklos bibliotekoje. Vėliau kelionė ir postviai Rusų upės pakrantėse. Poilsis Amerikos didžiųjų

DIENŲ SKEVELDROS

(Atkelta iš 1 psl.)

kinimas ir gen. Anderso pareiškimas:

“Dažnai svarstome, kokią Lenkiją norėtumėm matyti, kai ji bus laisva. Aš pirmiausia norėčiau, kad ji būtų su Vroclavu ir Ščecinu, o tolygiai su Lvovu ir Vilnium!”

4.

(NKVD) “Tėvynės Balso” Nr. 23 praneša apie, jų žodžiais tariant, “kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais komiteto” plenumo pasitarimą. Kaip būvę lieka pirm. (buvęs generolas) V. Karvelis, senas čekistas Laurynas Kapočius ir t. t. ir t. t. Gal ką gali stebinti prezidiume dalyvavęs ir kalbėjęs Vilniaus arkivyskupijos kancleris Stasys Mažeika, savo kalbą baigęs parafrazuodamas Maironį: “Paėmę arkla, knygą, lyrą, eime pas savo brolius naujuoju Lietuvos keliu”.

Nepamirškime, kad esama koegzistencijos iš prievartos ir — iš paikumo. Jei kas norėtų smerkti kun. Mažeiką, tai tų dėmesiui norėčiau priminti kardinolą Schusterį, kurs 1937 metais į fašistinį jaunimą prabilo šiais žodžiais:

“Viešpats Dievas, kurs nuo senų laikų sukūrė ir globojo Romos imperiją, taipgi pamilo ir globoja per savo Sūnų Jėzų Kristų, Išganytoją, pamilo ir globoja Benito Mussolinį... Po žygio į Romą ir po Laterano pakto... Viešpats prabilo iš dangaus saugosiąs mūsų Duce...”

Kai tame pat Mediolane Piazzale Loreto, netoli arkivyskupo rūmų, kojom į viršų kaboję pakartas Mussolini, kard. Schuster laimino Mussolinį pakorusius “rezistentus” (beje, jų 90% buvo komunistai). Kai po tam tikro laiko Vakarų fronte kovoje lenkai norėjo katedroje pamaldų, kard. Schuster atsakė negalįs leisti prie Didžiojo altoriaus, nes tai galį įžeisti dabartinius Lenkijos valdovus.

5.

Kun. Mažeikos pareiškimą beskaitant ateina noras, be kita ko, sušukti: nebūkime Jurgeliai - durneliai! Ana, “Balsas” rašo:

“Vienas užsienio lietuvis kunigas S. Mažeikai pasakė: “Kad galėčiau, tai pėsčias pareičiau į Telšius”. Kitas jam rašo, prašydamas lietuviškų leidinių: “Juk pas jus

tieki daug dabar išeina gerų knygų, kurias norime gauti ir skaityti”. S. Mažeikai teko sulikti ir tokių veikėjų, kurie, kaip jis sako, apsikaisę “patriotizmo” plunksnomis, neranda Lietuvoje nė vieno metro asfalto. Kai vienam tokiam veikėjui jis paaiškina, kad Lietuva dabar turi puikius kelius, tas tebesugebėjęs atsakyti: “agituoji”.

Kas dėl kelių, tai jie tiesiami ir moderninami ne Vilniaus kanclerio patogumui, bet okupanto kariškais ir ūkiškais sumetimais. O dėl tų knygų, tai kiekviename komunistų išlaikomame knygyne laisvai gali išgyti tonų tonomis žinoma, komunistinės propagandos spaudinių.

Prieš porą metų vienas lyg nuo mėnulio nukritęs tremties lietuvis čiupinėjo Chikagą bendradarbiu komunistinių rašytojų kelnų siules. Girdi, puiki medžiaga... Antra grįžus, tai galėjo būti ir amerikėnė ar angliška siuntinių medžiaga. Štai vėl “Tėviškės žiburių” bendradarbis Edvardas Šulaitis, susitikęs akademiką Žukauską, lyg iš naujo “mėnulį atrado”.

“Mokslo akademijoje dirba 1800 kvalifikuotų asmenų. LMA turi kelis lituanistikos institutus ir įvairius gamtos bei tikslųjų mokslų institutus. LMA leidžia savo leidinius, kurie mainais siunčiami daugiau kaip 200 mokslo įstaičių visame pasaulyje. Šie leidiniai dažniausiai yra spausdinami rusų ir anglų kalbomis, o santraukos duodamos lietuvių, o kartais ir vokiečių bei prancūzų kalbomis. Visi šie leidiniai turi titulinį viršelį lietuviškai.”

Sauktis ar raudoti?!

6.

Okupanto pažiūras į religiją geriausia pavaizduoja toks humoro iš anapus geležinės uždangos pavyzdys:

... Vienas komunistuojantis JAV lietuvis, besikalbėdamas su Paleckiu, klausia jį, ar senamiestyje esančioje senoje sinagogoje tebelaikomos pamaldos. Paleckis atsako, kad ne, ir paaiškina: “Nėra tinkamų rabinų. Ieškot ieškom, bet vis neatitinka kadry reikalavimams. Vienas buvo surastas, bet, deja, nebaigęs rabinų mokyklos. Kitas surastas, bet nebaigęs partijos mokyklos. Surastas baigęs partijos mokyklą, bet po papildomų apklausinėjimų paaiškėjo, kad jis esąs žydas...”

raudonųjų medžių parke — Armstrong Redwoods State Park — prie Guerneville miestuko. Apžiūrėjimas buvusios rusų tvirtovės Kalifornijoje, netoli Jenner miestuko, dabar vadinamos valstybės muziejum — “Fort Ross” vardu. Pervaziavome ir Sebastopol miestuką, kurį, kaip Dr. Kostas R. Jurgėla savo studijoje “Lietuviai Amerikoje prieš masinę imigraciją ir tautinį atgimimą” rašo, — įsteigė prieš caro valdžią sukilėlis, 1840 metais atvykęs į Kaliforniją, lenkas kapitonas Rudolfas Korvinas Piotrowski. Šis lenkų sukilėlis Dr. Jurgėlos studijoje minimas su lietuviu Julijonu Horainiu, kurs sugundė Kalifornijon atvykti garsųjį lenkų rašytoją Henriką Sienkevičių ir lenkų artistę Heleną Modjeską. Kitas kapitono Piotrowskio draugas, kaip Dr. Jurgėla rašo, Kalifornijoje susilaukė garbės — ta i Kazys Bielawskis ir vienas kalnas jo vardu “Mount Bielawski” pavadintas. Rašytojas Sienkevičius Kalifornijos miesto Sebastopol įkūrėją lenką kapitoną Piotrowskį esąs panaudojęs kaip modelį vieno savo kūrinio veikėjo — Zaglobo.

Jei bus kada laiko matytus vaizdus ir įspūdžius surašysiu, o šiuo kartu ilgiau pabuvosim universiteto bibliotekoje.

Man jau nuo seniau rūpėjo, ar senasis Kalifornijos universitetas turi raštų apie lietuvius, apie Lietuvos senovę bei ar turi nepriklausomos Lietuvos universiteto išleistų knygų? Kai per atostogas iš Los Angeles į Berkeley atvažiavus ir vos spėjus kelionės dulkę nuplauti, tą patį vakarą buvo proga apžiūrėti teisių mokyklos biblioteką.

Reiktų pastebėti, jog dar neįžengus į Kalifornijos universiteto teisių mokyklos namą, jau prieš akis stojosi ir Lietuvos universiteto rūsyje esanti universiteto biblioteka — studentų skaitykla. Gi, čia vien tik šios mokyklos namas — septyni aukštai. Pirmame aukšte klasės, skaitykla ir bibliotekoje esančių knygų karteris. Kituose aukštuose — lentynos prikrautos knygų. Tvarka “demokratiška” — jokių patarnautojų, jokių sargų — studentai patys rausiasi lentynose, ieško reikalingos knygos, o jei negali susirasti, tai pirmame aukšte iš tarnautojo gali gauti paaiškinimą, kuriam aukšte, kurioje lentynoje knyga laikoma. Ir išrašų, vadinamųjų citatų, studentams čia nebūtina darytis, nes už 5 centus nufotografuojamas knygos puslapis.

Bibliotekoje knygų lentynos sustatytos viena prie kitos, vos žmogus gali praeiti. Ir čia yra teisių mokslo, teisės turinio knygos iš viso pasaulio ir visomis kalbomis. Siekia ir net labai “žilą senovę” — varčiau Anglijoje 1610 metais išleistą knygą.

Ir kai iš vieno aukšto į kitą bibliotekos aukštą pakilę vartėme apie Lietuvą rašančias knygas, pamačiau, jog tai yra ne kas kita, kaip Amerikos teis-

mų sprendimai, padaryti po to, kai Sovietų Sąjunga Lietuvą okupavo ir iškilo klausimas, kam priklauso Lietuvos buvusių bendrovių turtas. Vienoje byloje spręsta laivo likimas. Lietuvos valstybei išnykus su Lietuvos vėliava plaukiojė laivai tapo turtu be savininko ir pagal jūrų teisę laivas be savininko atitenka tam, kas jį pirmas užtiko ir pasiėmė. Be to Lietuvos bendrovių byloje minimos Ancevičiaus, kaip liudininkų, ir Reklaičio pavardės.

Man rūpėjo sužinoti, ar bibliotekoje yra prof. Roemerio bei prof. A. Janulaičio vertingos lietuvių teisės studijų knygos, išleistos jiems profesoriaujant bei ar yra kiti universiteto leidiniai?

Bene iš septinto aukšto vėl mūsų pačių valdomu keltuvu nusileidome į pirmą aukštą. Peržvelgėme apie Lietuvą raštų kortelę — nuotaika liūdnoka. Lietuvos universiteto teisių fakulteto profesorių raštų lietuvių kalba čia nėra. Nėra nė dabar Amerikoje išleistų knygų apie Lietuvos okupaciją, tačiau Stalino “saulės” aiškintojų raštų iš okupuotos Lietuvos atsiųstų esama. Ir tai rodo, jog laisvi lietuviai, turėdami savo valstybę, nedirpino universiteto leidinius išsiuntinėti į didžiulius pasaulio universitetus, nesirūpina ir dabar laisvinimo veiksniai universitetus literatūra aprūpinti.

Vertingą raštą iš nepriklausomybės laikų apie Lietuvą užtikau vokiečių kalbos skyriuje, tai profesorius Mykolas Roemerio vokiečių kalba parašytas 1928 metų Lietuvos konstitucijos vertinimas. Šį prof. Roemerio raštą išspausdino 1930 metais Osteuropa-Institut in Breslau, žurnale Quellen und Studien, Abteilung: Recht, Neue Folge: 7 Heft, — spauda J. Schweitzer Verlag (Arthur Selner) Muenchen, Berlin u. Leipzig. Profesorius Mykolas Roemerio studija pavadinta: “Die Verfassungsreform Litauens vom Jahre 1928”.

Profesorius M. Roemeris, gimęs Rokiškio apskrityje, kaip jis pats apie save yra pasisakęs, buvo lietuvių kilmės lenkų kultūros žmogus, bet apsisprendęs veikti už lietuvių tautos laisvę ir savistovų jos gautimą. Jis buvo vienas žymiausių Lietuvos teisininkų, sėkmingai Lietuvos bylas dėl Klaipėdos ir dėl Vilniaus apgynęs Tarptautiniame Haagos Teisme. Labai nuodugnai yra išnagrinęs Lietuvos valstybinės arba konstitucinės teisės raidą.

Universitete savo paskaitose nevengdavo vartoti tokius išsireiškimus arba terminus, už kurių pavartojimą paprastas žmogus susilauktų valdžios nemalonės ar net hausmės. Jis sakydavo, jog jam, kaip mokslo žmogui, visai nesvarbu, kas prie valdžios vairo sėdi — Voldeparas ar Smetona, — bet jam svarbu tik nagrinėti kokiais įstatymais vadovaudamiesi jie valdo. Ir Lietuvos nepriklausomybės pradžioje buvusį A. Voldeparo, kaip miniserio pirm.,

(Nukelta į 3 psl.)

PETR. TARULIS

Kauno gubernatoriaus pusryčiai

(Ištrauka iš naujos knygos)

Petras Vladimirovičius Veriovinas, Kauno gubernatorius, atvažiuo į savo dvarelį trumpam poilsui. Norėjo atsikvėpti nuo svarbiųjų valstybinių reikalų. O gal jam rūpėjo pasižvalgyti savo dvare, pakvėpuoti kaimišku oru ir patirti, kaip jam sekasi ūkininkauti?

— Petenka, — dažnai kartoją gubernatorienė, — sakau tau, saugok sveikatą...

Siaurojo geležinkelio, kurs jungė Panevėžį su švenčionėliais, traukinys pilku kirminu įropo į Utenos stotį. Mažasis garvežiukas savo darbą supratė taip, kad ne tiek jam svarbus greitumas, nes čia aplinkui niekas galvatrukčiais neskuba, o išmaningiau bus, jeigu jis savo pasirodymu visus aplinkui stebins. Menka bėda, jeigu įbauginti, nieko įtartino nematę kaimiečių arkliai pasibaidys, užtat jis džiugins visus garsiai puškuodamas, spiegiai padūduodamas ir šnypšdamas atliekamais garais. Šio garvežiuko didieji ratai, tepalais varvėdami, tuojau aptingo, kai viduje dantračiai suspiegė, kviesdami pailsėti. Tegu tik ponas gubernatorius sau laimingai išlipa, o mašinistas atsikvėps.

Patyręs mašinistas klaidos nepadarė, jis sustabdė garvežį tokiu gudriu apskaičiavimu, kad antros klasės vagono durys pataikytų tiesiog priešais stoties duris ir tokiu būdu ponas gubernatorius gautų pilną patogumą, nevargindamas savęs nė vienu nereikalingu žingsneliu. Viskas dėjosi, kaip buvo numatyta: gubernatorius dviem laiptukais išlipo į paprastomis smiltimis pabarstytą peroną, tos paraistyje pamestos stoties, kuri buvo aplinkui apaugusi alksniukais ir pušaitėmis. Kai traukinys ateina, čia netrūksta dykaduonių - vėpsotojų, kurie bėga iš miestelio naujų įspūdžių pasiilgę ir trokšdami pasižmonėti. O šiandien, tokią ypatingą dieną, priedu susirinko vietos rusai valdininkai, kurie susimetė į savo atskirą krūvelę ir nekantriai laukė kada jie galės pasirodyti gubernatoriui.

Petras Vladimirovičius jau visą eilę metų gubernatoriavo Kaune. Jis turėjo aukštą jo didenybės Rusijos caro Mikalojaus Antrojo dvaro kamergerio titulą, o jaunose dienose su tuo pačiu Nikolaška, tuomet dar tik caro sosto įpėdiniu, taip tariant, tą pačią košę valgė, nes jie buvo greta vienas kito, abu tarnavo tame pačiame Rusijos imperatoriaus gvardijos Preobražensko pulke.

Tačiau Veriovinas didžiauos, kad nesipuikina ir daugumai priėmamas, o taip pat nevengia pasikalbėti su prastais žmonėmis. Asmeniškai jis spėjo perilgai susitikti su savo gubernijos dvarininkais-bajorais. Pažinojo jis ir žydus pirklis. Net ir netituluotų lietuvių tar-

pe jis turėjo pažinčių, sakysim jis pažino Antaną Žmuidzinavičių ir Feliciją Bortkevičienę, neskaitant keleto lietuvių daktarų ir advokatų, su kuriais reipalai jį suvedavo. O kai pasitaikydavo, kad lietuvių draugijos prisigerindamos jį pakviėdavo į savo koncertus, tai jis su visa publika atsistodavo ir klausė kol visi maldingai giedojo... apie Lietuvą didvyrių žemę...

Šiandien Petras Vladimirovičius jautėsi gerai. Ne. Jis visai puikiai jautėsi. Jis geidė, kad būtų gera, tai ir buvo puiku. Jam atrodė, jog viskas aplinkui eina ir plaukia sklandžiai. Labiausia, kad čia jis buvo lyg savo namie, kai stebėjo kuklų judėjimą Utenos stotyje, gerai žinodamas, jog ir šis menkas sujudimas tuojau išnyks ir musės vėl vienos skraidžios tuščioje stotyje, nieko nevaržomos.

Aplink daug pažįstamų veidų. Štai valdininkai. Kiekvienas jų stengias, kad gubernatorius, jį pastebėtų. Vieni jų uniforminėmis, griežtai nustatytu fasono kepurėmis, kiti vasariškai šiaudinėm skrybelėm pasipuošę. Šios dienos iškilmingumą pabrėždami keli net šviežiai išprosytom kelnėm atėjo gubernatoriaus pasitikti. Ar kuris pagal seną tradiciją barzdotas, ar kitas vokiška maniera paraitytas ūsais, bet visi vienodai apstulbusiom akim, virpančiom žandenom dabar akylai seka kiekvieną lėtą ir trupučių iškilmingą gubernatoriaus krustelėjimą. Stoties viršininkas žengė du žingsnius priekin, pridėjo virpančius pirštus prie savo raudonos kepurės ir nedelsdamas jo prevochoditelstvai raportavo, jog jam pavestose stotyje viskas pilnoje tvarkoje. Po to jis laimingas atsitraukė šalin, nes turėjo garbės paspausti išlepintus gubernatoriaus pirštus.

Veriovinas šypsos į kairę, vos pastebimai linkteri į dešinę. Kai kam atskirai suteikia kiek dėmesio. Teikiasi. Tokia išimtiną jo padėtis, kad visi džiaugiasi, jeigu jis teikiasi. Jeigu teikiasi tave pamatyti, teikiasi pasisveikinti. O kada taip atsitikdavo, jeigu kuriam valdininkui gubernatorius paspausdavo ranką, tai anasai valdininkas tuojau pajusdavo, kaip jam šilta darosi po marškiniais. Juk jie visi puola rodyti tarnybinį uolumą, besąlyginį klusnumą jam, o per jį ir carui ištikimybę. Smagūs ženklai! Šie visi valdininkai, kaip ir jis patsai, juk tarnauja didžiulei Rusijos imperijai. O Rusijos imperijos garbė ir gerovė — šventas reikalas! Jam pačiam ir jiems visiems. Argi ne? Gerai. Visai gerai! Tegu šie valdininkai lenktyniauja tarpusavyje, jam įsiteikdami, nes tuo būdu jie parodo kokie ištikimi rusų caro tarnai. O štai vyresnysis žandaras išpūtė rusvus ūsus, trenkė savo tvykstančių batų kulnis ir tuo metu jo pentinai žvangte-

Aktorius Alf Brinka — klausas kelia linksmas nuotai- kas lietuvių išvykoje į gamtą. Vaikai pratinami kultūringai juokauti Alvido globoje. Nuotrauka V. Noreikos

rėjo pačiu tauriuoju, geriems pentinams tinkamu skambesiu. Arti to, kad muzikos akordas!

O dabar šis prievakaris toks glūdnas, saulėtas, švelniuoją savo vėjeliu atmieštas. Gubernatorių tiesiog paikina ir lepina tasai švelnus visuotinis dėmesys. Net ir keletas smulkių krautvininkų, tuo pačiu traukiniu sugrįžusių namo, nors kiekvienas jų labai skubėjo, nes šabas jau buvo visai arti, jiems reikėjo galvoti apie laukiančias pačias ir laiku atvykti, kad nepavėluotų įžiebtį iškilmingas šabasinės žvakutes, bet nė vienas jų abejingai nepraėjo pro šalį. Nors tai vienai minutei jie sustodavo, kas kepurę nusiims, kas barzdele linkerės. Visi sveikino gubernatorių, nors iš tolo. Kas gali nuspėti, kas tau gali atsitikti? Gal bus bėda, gal policija prisikabins grąsindama pabaudomis? Tai dabar visai

(Tęsinys 4-me pusl.)

ATOSTOGU ...

(Atkelta iš 2-ro psl.)

ir A. Smetonos, kaip prezidento pareigas einančio, išvykimą į užsienį anose sąlygose prof. Roemeris savo paskaitose prilygindavo pasitraukimui iš valdžios, pasitraukimui iš valstybės. Dabar kai kurie istorikai įrodinėja, jog prezidentas ir min. pirmininkas buvo išvykę Lietuvos labui — paskolą gauti. Ir savo studijoje, išspausdintoje vokiečių kalba, kuri plačiai pasaulyje paskleista, 1930 metais prof. M. Roemeris užsirekomenduoja mokslininku, nebijančiu Lietuvos valdovui tiesą į akis pasakyti.

Prof. Roemeris išdėsto, jog 1926 metų gruodžio 17 d. perversmas ir 1927 metais balandžio mėnesį Seimo paleidimas sunaikino 1922 konstituciją, o ne 1928 metų konstitucijos paskelbimas. Prof. Roemeris A. Smetonos ir A. Voldemaro po-

erversminį valdymą iki naujos konstitucijos paskelbimo vadina ne tik diktatūra, bet ir karikatūra. Tuodu Lietuvos valdovai bijojo pasiskelbti esą diktatoriai, kurie valdo be įstatymų, o tik savo galia, — bijojo grįžti ir į 1922 metų konstitucijos santvarką. Beteisinių karikatūrinių valdymą baigti jiems neliko kitos išeities — paskelbti naują konstituciją.

Nauja 1928 metų konstitucija buvo paskelbta gegužės 15 dieną, Lietuvos Steigiamojo Seimo Šventės dieną perkrįštijus Kariuomenės diena. Prof. Roemeris sako, jog toks Kariuomenės dienoje naujos konstitucijos paskelbimas yra ne tik simbolinis veiksmas, bet ir fizinė demonstracija: valdovai valdžion įžengė kariuomenės perversmu ir jie toliau ne tautos, bet kariuomenės valia laikysis. Išnagrinėjęs 1928 metų konstitucijos įžanginį įvadą, profesorius daro išvadą, jog 1928 metų konstitucija nebuvo tautos aktas, bet valdovo dovanas. Vadinasi, kaip Rusijos caras savo manifestu dovanavo — sugrąžino lietuviams spaudą lotynų raidėmis, taip A. Smetonos dovanota lietuvių tautai 1928 metų konstitucija.

Plačioje, 41 puslapiu, studijoje prof. Roemeris daro daug sugretinimų 1922 ir 1928 metų konstitucijų. Jis iškelia, jog kai kurie 1928 metų konstitucijos nuostatai demokratiškesni už 1922 metų konstitucijos nuostatus, pavyzdžiui, pagal 1928 metų konstituciją valstybės prezidentą renka tauta, o ne Seimo atstovai. Tik viena bėda, kad tas visas demokratiškumas buvo nublankintas vieno straipsnio, A. Smetonai, kaip prezidentui, suteikiančio teisę per 10 metų konstituciją įgyvendinti. Gi dešimčiai metų praėjus, 1938 metais, A. Smetona išleido vėl naują, jam dar parankesnę konstituciją.

J. Klauseikis

KAUNO...

(Atkelta iš 3 psl.)

pravartu sakyti: — "Zdraste vaše prevoschoditelstvo"... O vėliau gali visiems pasigirti: — "Patį gubernatorių pažįstu"... Tai ir policija bus minkštesnė. Argi ne?

Su visa šeima, su gražiai nuaugusiom dabar linksmai krykštaujantiom dukrom, Veriovkinas stoties kieme iškilmingumo nevengdamas įsėdo į pora arklių kinkytą karietą, kuri jo iš anksto jau laukė. Ir palankiai aplinkui pasidairydamas, nuvažiavo jau gerai žinoma kryptim. O kai šis puošnus vežimas pasiekė paprastą smėlėtą vieškelį, tuojau jie visi dingo — pasinėrė į dulkių debesėlį, kuriame buvo visko. Čia ir pabirę sinkliai šieną bevežiojant, čia ir liesų kaimiškų arkliukų prakaitas ir gretimos dirvos sodraus kvapo mėšlas. Bet viskas buvo ne pikta ir priimtina, nes senas kelionės iš naujo primindavo. Pro šalį slinko kaimeliai ir tų kaimų sklypais surėžytos dirvos. Čia gi buvo tie patys laukai, kur "broliai artojai lietuviškai šneka"... Taip bent skambėjo mėgiamoje dainoje.

Nugi, gubernatorius žino, jog tie muzikai, kurie ir dabar laukuose trūšė, ne lengvai verčiasi. Jų įrankiai prasti, daugiausia mediniai, namie gaminti. Bet geri tie muzikai. Darbštūs, visas jėgas atiduoda savo žemei, juda savo laukeliuose nuo saulės tekėjimo iki žvaigždžių danguje. Gyvena iš dienos į dieną. Ne visi sočiai gyvena, kenčia šalčius, tai ir meldžias, kad dangaus galybės atitolintų nuo jų karą, marą ir bėdas. Negali kaltinti tų muzikų, ne pikti, klauso viršaičių, bijo policijos, o kai jį patį pamato, tai iš tolu nusiima kepurę. Taip pasilikdami vienplaukiai, kepurę rankoje laikydami jie praleidžia pravažiuojantį gubernatorių akimis, o vėliau neabejotinai giriasi kaimynui: — "Kad žinotum, patį gubernatorių mačiau..."

Čia maži kalniukai, krūmai, laukai tokie ramūs, kad nežymiai atsiranda švelnios nuotikos ir noras laisvai pailsėti. O kas ne visai taip, kaip norėtusi, tai dabar nesunku užmiršti. Gera šiandien. Puiku bus ryt. Tai kodėl gi neturėtų būti smagu visada? Tegū viskas plaukia lengvai, kaip sviestu patepta...

...Ką bedarysi! Portartūrą nesmagu prisiminti. O Mandžiūrijos sopkų valso melodija gubernatoriaus ausyse nelinksmai skamba. Bet gerai, kad jau baigtas tas nereikalingas karas su tuo mažiuku pikčiūrna, su tuo "makaku" — japončiku. — Juk gana turim žemių. Pakanka Rusijai — matuškai plotų!

— O penktųjų metų nesąmonė? Negalima gi leisti, kad kiekvienas darytų ką nori. Laisvė? Kokios laisvės jiems reikia? (Ar tokios laisvės, kad gatvėse su raudonom vėliavom švaistytis? Tiesą pasakius, netilčiu, kad šie muzikai būtų ką

nors pradėję, jeigu neatsirastų agitatorių? Artojų reikalas laukus dirbti. Ne politika. Už juos bus kam pagalvoti. Jeigu viskas gerai, tai ir šiokių bei tokių palengvinimų klusnūs būdami galėtų sulaukti. Bet agitatoriai ėmė skleisti kenksmingas idėjas. Sumaišė protus. Kaip gi ne? Jeigu įkalbinėja, kad lietuviai žiloje istorijoje buvo karingi, išdidūs ir atkaklūs, kad mokėjo su priešais stipriai susimti, kad mokėjo toli nujoti ir savo laikais valdė miestus ir žemes? Tai ir atsirado drąsa pasipriešinti imperijai. Užmiršo, kad dabartinius garsių kariautojų palikuonis ponija ir baudžiava jau senai palenkė ir privertė aukštesniųjų klausyti. Kas iš to, kad šiokie tokie padaužos iš valsčiaus raštinės caro portretą nuo sienos nuplėšė, į kiemą nuvilko ir nubrukę į arklių pristovėtą mėšlyną, tarp kaimo vežimų, ienomis į viršų pastatytų. Irgi nieko gero, kai neaiškūs gaivalai degtinės sandėlio duris išlaužė, o tuos valstybinės degtinės pusbonkius, lyg žalius agurkėlius kojomis išspardė.

Veriovkiniui ir šiandien aišku, kad anais penktaisiais metais buvo tik paprasta netvarka ir neprotingas sumišimas. Jis neabejoja, kad ir tie ūkininkai, pro kurių laukus gubernatorius dabar važiavo, buvo išsigandę, kai išgirdo šauksmus: — Revoliucija!.. Tikriausia, jie nepritariamai galvomis lingavo klausdamie piktai maištingos giesmės: — "Atsisakom nuo senojo svieto"...

— Ramūs, padorūs, tie pasiturintieji žmonės iš anksto numatė, kad geruoju nesibaigs tokios giesmės ir raudonos vėliavos. Pribrendo laikas ir buvo pasiūsti kazokai, kur reikia. Kazokai su bizūnais. Kazokai mėgsta bizūną kur reikia pavartoti. O koks skaudus kazoko bizūnas, tas žino, kas ragavo! Tai dabar vėl ramu ir kaimiečiai laukus dirba. Dirba ir nieko priešinga nešneka. Ko daugiau tau reikia? Caro batiuškos sostas vėl tvirtas, kaip patsai Maskvos Kremlius. Dabar gubernatoriaus akys mato viską. Jis tikras — nepasikartos nevalyva netvarka. Daugiau jokių pavojų aplinkui nesimato. Tai gubernatorius gali atsikvėpti, pailsėti ir pasvajoti apie aną puikią rusų imperijos ateitį.

Gubernatoriui smagu stebėti, kaip sotūs ir nusistovėję tvartuose arkliukai linksmai veža puošnią karietą su visa Veriovkino šeima. Jiems nesunku, jie žaizdami bėga, muistosi, rodydami savo naravą pariečia kaklus ir nepatenkinti prunkštai, kai vežėjas neleidžia jiems kaip reikiant išismaginti. Arklių karčiai pavėjui skrieja, o retkarčiais jų viduriai gurgsi. Matosi gi, arkliai sušilo, palei pakinktus ir paslėpsnėse pasirodė balkšvos putos. O kuo daugiau arkliai kaista, tuo labiau jie smaginas. Tuo gi tarpu karietos ratai pavasarinio tetervino balsu kartais skaniai klevena į plienines ašis. Nu, kur rasi didesnį malonumą, kaip ši-

ANASTAZIJA TAMOSAITIENE

"Versmių šakos"

toks nerūpestingas pasivažinėjimas?

Netikėtai Veriovkinas nemalonai suraukia lūpas. Jis mato, kad ant jaunos kumelaitės, įkinkytos iš kairės, ant dailiai išskuotos minkštos nugaros nutūpė didžiulis gylys - žabalas, nutūpė ir įsisiurbė, prilipo ir, matyt, ją skaudžiai erzina. Ir gubernatorius suerzintas. Nesmagu gi jam. Menkas dalykas, ale nemalonus. Veriovkiniui gaila. Kuo ilgiau jis stebi gyly, tuo pikčiau jam darosi. Kumelė regimai nerimsta. Ji kreipia sprandą kairėn, dešinėn, galvą nervingai moja, krato pečius, kad net jos karčiai tinta. Veriovkinas apypikčiai žiūri vežėjui į pakaušį. Vežėjas nepastebi ir nenori panašias smulkmenas matyti. Visai paprastai, jis pabrauktų botagu ir prakeiktas gylys įkypu skridimu pasileistų šalin. O šiuo tarpu vežėjui rūpi, gali sakyti, visai tušti dalykai. Vežėjas įsitempęs, kaip sausas stagaras, atkakliai styri priešais ir iš visų jėgų laiko tą iškilmingą vežėjišką fasoną. Lyg jam dabar visų svarbiausia rodyti, kokias ypatingas

pareigas jis atlieka. Gubernatorių gi veža, žiūrėkit! Tad bėpiga tam nevidonui gyliui nebaudžiamam savo išdaigas daryti. Gubernatorius, visai nenumanydamas pats pakartojo nekantrų judesį pečiais ir patraukė savo pilnakraujes lūpas. Jis tiesiog buvo priverstas save sutramdyti, nes taip jam knietė šūkterėti apglušusiam vežėjui:

— Ar nematai? Nuvaikyšk prakeiktą gyly.

Bet nesiryžo. Jo padėtyje, o taip pat ir dėl visų aplinkybių, būtų gal juokinga į panašias smulkmenas kištis? Manė, kad nedera žemintis. Nutylėjo. Bet jo standus sprandas ir šiaip rausvas, dabar dar smarkiau krauju pritvinko. Iš to apmaudo, kad privertė save susilaukyti.

Ant primykščių minkštųjų nuotaičių pasiliejo niaurus užpalas. Jį apnyko pagiežingos mintys. Kiek palaukęs netikėtai ima ir pats save paklausia:

— Kas valdžia? Valdžia — prievarta! Taip. Be prievartos

(Nukelta į 5 psl.)

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — TEL.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

KAUNO...

(Atkelta iš 4-to psl.)

dar nebuvo valdžios. Pasidarė nesmagu, kad ratų geležinės šynos įkuriai čėža rupiomis smiltimis. Vežimas rieda tolyn. Toly ir Veriovinas galvoja:

— Žmonės dar neužmiršo. Kai kurių senelių atmintyje tebėra. Čia buvo Muravjovas. Buvo. Ir tegu man niekas neprieštarauja! Muravjovas puikiai žinojo ką darė. Kas Muravjovui rūpėjo? Dieną - naktį jis sielajos, nieko daugiau, tik saugojo Rusijos imperijos garbę ir gerovę. Nu, sako, vieną, kitą, trečią, dešimtą — pakorė! Nu, pakorė? O kas dabar žino? Gal reikėjo pakarti? Gal išeities nebuvo. Gal tokie laikai? O čia atsirado Rusijos imperijos priešai ir ėmė kaukti — korikas!.. Muravjovas — korikas!.. Ne aš vienas, daug imperijos gerų tarnų žino ir supranta, kad čia buvo niekšingas valstybės vyro paniekinimas. O pikčiausia, kad tiems priešams, per savo neišmanymą pritarė ir Maskvos bei Peterburgo laikraščių bei žurnalų redaktoriai ir rašytojai, vadinamieji liberalai. Ir jie įsikando tvirtinti — Muravjovas - Korikas! Jie nenorėjo žinoti, kad Muravjovas čia stovėjo visos imperijos sargyboje. Jo nuopelnų taip lengvai nepažeis. Ne, Jis nebus užmirštas, nes šiose vietose, šioje šalyje Rusijos imperijos siekiai ir uždaviniai pasiliks tie patys, niekada nesikeisdami, nors, gal būt, laikai bus kiti, gal būt viskas aukštyn kojom apsisvers. Man aišku, Muravjovui buvo šventa viskas, kas brangu ir naudinga imperijai. Man irgi šventas ir brangus mūsų imperijos vardas, ne tik šiandien, bet visada. Žinau, kol gyvas būsiu, kol gyvuos mano nežinomi įpėdiniai... Tik mūsų priešai gali abejoti, ar buvo reikalingas Muravjovas? Kas dabar pasakys, kaip tuo metu reikėjo daryti? Baltos pirštinės, matot, tinka tik iškilmingam paradui. O kasdienėje būklėje kartais reikia koja treptelėti. Smarkiai suduoti kumščiu į stalą! Tada tik tvarka pasidaro.

Nekantrus Veriovinas nervingai pakeitė savo pozą minkštoje karietos sėdynėje. Gubernatorius nenorėjo, o vis tiek atsiduso. Taip. Šiandien pučia kiti vėjai. Šiandien švelnus palankumas parankesnis, jeigu jis tarnauja tam pačiam kilniam istoriniam tikslui.

Ir vėl Veriovinui smagu, kad karieta švelniai linguoja, arkliukai spėriai bėga ir veža jį ta pačia, jo pageidaujama, kryptim, veža jį jo nuosavą dvarą.

— O gera buvo carui Aleksandrui Trečiajam viešpatauti. Ramūs, lėti laikai tada buvo. Didelis ponas buvo Aleksandras Trečiasis. Kartais, kad pasakodavo, tai žodis - žodin viskas istorijon patekdavo. Štai dabar Veriovinas gerai atsimeina linksmą pasakojimą. Auomet Europoje pasidarė neramu. Aleksandras Trečiasis išsėjos prie

Juodųjų jūrų savo mėgiamoje Livadijoje. Išsigandęs jo paties užsienio reikalų ministeris atvažiuoja ir maldauja carą: — Gelbėk, Europa ieško jūsų užlarimo! Caras šalta atsakė: — Tegū palaukia Europa, kol rusų caras meškerioja.

Pavydėtinas stilius. Ar kada sugrįš anie puikūs caro Aleksandro Trečiojo laikai? Jis mums paliko puikų testamentą. Koksai išdidumas. O tuo vienu išdidumu gali priešą parblokti, jeigu tik laiku mokėsi būti išdidus...

Gubernatorius žiūri, nelemtas gyls nuo kumelaitės nuskrido. Žiūri, kad galima šypsotis. Jis mato, kad netoliese dirvoje dirbančio kaimiečio jaunutis kumeliukas pabėgo šalin ir žaidžia dideliais šuoliais laukuose lakstydamas. Susirūpinus kumelė - motinė, savininkas ūkininkėlis — abu vienodai jaudinasi. Kumelė skardžiai žvengia, o kaimietis juokingai abiem rankom moja ir padirbtu švelnumu šaukia: — Kuziukas, kuziukas! O neklaūžada kuziukas negirdi ir bėga tolyn, kad jį perkūnėlis trenktų! Gubernatoriaus širdis šiandien minkšta. Tegū bėgioja kumeliukas. Ar ilgai jis bėgios? Kol jo nepakinkys į vežėčias, į arklą, į pašiūšusius akėčias.

Petras Vladimirovičius ir nemanė slėpti savo smagios šypsenos, kuri atsirado tuojau, kai tik jis atvažiuo į Utenos stotį. Ar šiaip, ar taip, o Kaune, nors tasai Kaunas joks didmiestis ir dažnai iš Aleksoto vėjas atneša jaunų atolų kvapą, bet vis tiek erzelio ir dulkių pakako. Senamiesčio pirkliukai šūkauna ir tempia pirkėjus į vidų, žadėdami negirdėtas nuolaidas nuotų pirmos klasės prekių, kokias galima rasti jų krautuvėje. Vežikų arkliukai kanopomis kaukši ir turko pyragaičių kepykla pasibaigus Mikalojaus prospektui iš tolo savo kvapus saldžiai paleidusi, nepajėgia pergalėti pastovios kiemų ir užkampių smarvės, kuri nepasiduos ir neužleis savo vietos nei vienam, nei kitam. O dar prie du vis rūpesčiai nesibaigia, visur reikalinga budri gubernatoriaus akis.

Dabar visai kas kita. Kai taip karieta, prunkštujančių, pasinesusių smagintis arklių traukiamą palengva plaukte plaukia žaliuojančiais laukais lyg tarp teatralinių balzguna šviesa tvyskančių dekoracijų, taip ir vaizduojasi linksmas balius, o tame iškilime baliuje aistringas polonezas. Praslenka, praplaukia šalimais gražuolė šilkuos, įnoringai siūbuodama savo mikliu liemeniu, gražuolė Paryžiaus parfumais pakvipusi. Bet toji gražuolė sušilo, išprakaitavo ir savo žemiškus aromatus plačiai paleidus, iš naujo ir dar pikčiau tave svaigina.

Viskas gerai, kad Veriovinas namie. Savoje gūštoje, taip tariant. Kur pasigrįžta, visur sutinka susižavėjimą ir nusižeminimą jam, aukštam ponui. Tik tai Veriovinas niekada neužmiršdavo, kad visur ir visada jam pasakyta būdėti. Tad jis

niekada čia neatvažiuodavo taip sau. Svarbūs uždaviniai sukėsi aplink jo galvą. Jis gi jautėsi Kauno gubernatorium tebesąs kiekvieną minutę. Jo aukštasis luomas, jo išskirtinai svarbios pareigos daug iš jo reikalavo ir liepė veikti ir siekti to vieno didžiojo tikslo. Pamilęs savo nedidelį dvarelį, didžiūjai imperijai jis irgi atidavė duoklę.

Gal kas sakys, kad visai menkas reikalas dvarelio vardas? Veriovinas rado gal daugeliui mielai ir įprastai skambėjusį dvaro vardą. Bet jam ne. O kodėl? Matot, iš senų senovės valsčius, kur buvo tas dvaras buvo Vyžonų valsčius. Iš kur gi kitur šis vardas galėjo atsirasti, jeigu ne iš tos paprasčiausios vyžos, baudžiauninkų būklėje gerai pažįstamos, iš medžio karnų nupintos vyžos? Čia visi mėgo vyžas, avėjo vyžomis, buvo vyžoti šie vargai vyžoniškiai, tai ir jų didžiausias kaimas, kur buvo pastatyta bažnytėlė ir prisiglaudė valsčiaus raštinė neatmenamais laikais buvo praminas Vyžonomis. Na, o Veriovinas dvaras, kurs turėjo ryšius su Vyžonomis, pasiliko Vyžonėlėmis. Žmonės sakė — Vyžonėlės.

Tegu, kas nori myli tas Vyžonėles, bet Veriovinas turėjo kitus sumanymus. Pagalvojo ir surado. Surado naują, jam, caro patikėtiniui priderintą, dvaro vardą. Visiškai tinkantį ir galutinai jo troškimus pasotinantį vardą. Čia buvo viskas, ko gubernatorius teikėsi pageidauti. Visiškas malonumas ir išdidus nujautimas, jog jam pavyko padaryti taiklų sprendimą. Reikia suprasti, jog jis geidžia būti ne tik šių dirvų ir pievų savininku, bet neužmiršo, kad būdamas Kauno gubernatorium, privalo atlikti tam tikrus uždavinius.

Taigi. Ir atsitiko taip, jog tuo vienu gubernatoriaus plunksnos pabraukimu iš visų oficialių raštų, iš žemėlapių, iš pašto ad-

resų, iš dokumentų staiga išnyko ir dingto tas prastas, bet daug kam mielas Vyžonėlių vardas. Jų neliko. Gal tos Vyžonėlės buvo surištos ir suaugusios su visa apylinke, gal Vyžonėlės buvo prigijusios kruvinai ir šimtmečius vartotos. Gal Vyžonėlės puikiausia atitiko nuošaliai nustumtai vietinei būklei. Artimos žmonėms ir gamtai nesvetimos? Tiktai dabar, matykit, Vyžonėlės dingo, lyg giliausiam ežere nuskendo. Buvo Vyžonėlės, nėra Vyžonėlių!

Betgi gubernatoriaus kaimynai, neturtingi, o vis tiek atkaklūs ūkininkai nepasidavė taip greit, nesutiko paniekinti savųjų Vyžonėlių. Tarpusavyje kalbėdamies, tie užsispyrėliai vis ir vis mini Vyžonėles tie muzikai iš Biliūnų, iš Kaliekių, iš Šermeniškių ir Pailiūnų, ar pagaliau iš Antakalnio kaimų ir vienkiemų! Tegū ponas gubernatorius raukos, kad nepatinka Vyžonėlės, tegū jis Vyžonėlių vardo daugiau nenori girdėti!

(Bus daugiau)

RADONI JUOKAI

Iš Kubos tremtinių leidinio "Zig-Zg"

Kastrolandija

Klausimas: Ar Kuboje yra galima įvesti pilna komunistinė sistema?

Atsakymas: Niekومت! Kraštas per mažas tokiai didelei nelaimei.

SKAITYK KASDIEN
NAUJIENAS
IR TEMYK SKILTIS

Lietuviai taipgi perka ir parduoda
ir progas sužino tikrai per
NAUJIENAS

SKAITYK PATS IR PARAGINK
KITUS SKAITYTI
DRAUGAS IR BICIULIS

KNYGA - GERIAUSIA DOVANA

TIEMS, KAS NORI ŠVENTĖMS DUOTI GERŲ DOVANŲ, SIŪLOME PASIRINKTI ŠIAS KNYGAS:

1. Dr. K. Grinius, **ATSIMINIMAI IR MINTYS II t.**, 336 psl. \$5.00
2. Juozas Liūdžius, **RAŠTAI**, 246 psl. \$3.00
3. M. Zoščenko, **SATYRINĖS NOVELĖS**, 199 psl. \$2.00
4. M. Gimbutienė ir kiti, **MAŽOJI LIETUVA**, 327 psl. \$3.00
5. K. B. Kraučionas, **SIAURUOJU TAKELIU**, 178 psl. \$2.00
6. Dr. V. Sruogienė, **LIETUVOS ISTORIJA**, 947 psl. \$10.00
7. Prof. V. Biržiška, **SENUJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA**, du tomai 207 ir 225 psl. \$2.00 ir \$3.00
8. Prof. V. Biržiška, **ALEKSANDRYNAS**, 430 psl. \$7.50
9. St. Kairys, **LIETUVA BUDO**, 416 psl. \$5.00
10. Vl. Mingėla, **KUN. ANTANAS MILUKAS**, jo gyvenimas ir darbai. \$6.00
11. Kipras Bielinis, **PENKTIEJI METAI**, 592 psl. \$6.00
12. Dr. Antanas J. Gussen, **DANTYS**, 158 psl., minkštasis viršeliais \$2.00, kietais \$4.00
13. Juozas Švaisstas, **PETRAS ŠIRVOKAS**, 228 psl. \$2.00
14. Antanas Baranauskas, **THE FOREST OF ANYKŠČIAI**, N. Rastenio vertimas, 40 psl. \$2.00
15. Mikas Petrauskas, **EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ** \$5.00
16. Alfonsas Nevardauskas, **PAJŪRIAIS, PAMARIAIS** \$5.00
17. Jurgis Savickas, **ŽEMĖ DEGA**. \$4.50
18. Kipras Bielinis, **TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA**, 310 psl. \$2.50

Šitas knygas galite įsigyti "Naujienų" ofise arba gauti paštu, atsiuntę nurodytas sumas čekiu arba money orderiu adresu:

"NAUJIENOS"
1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

KAI KAS IŠ ŠILUVOS PRAEITIES

Rašo M. Nb.

Šiluva, dabar nežymi vietovė rytų Žemaitijos kiek kalvotoje iškilioje, tur būt žinoma iš laikų, kai Lietuvoje prasidėjo susisiekimas žemės keliais. Greičiausia, jau Mindaugo laikais pro Šiluvą keliauta "didžiuoju vieškeliu" iš Raseinių į Šiaulius ir toliau Latvijon. Vieškelis čia kryžiuosiai su keliu iš Kėdainių į Lyduvėnus, vedančiu Prūsijos link. Tos magistralės minimos jau XIV a. kryžiuočių kelių aprašymuose (Wegeberichte). Tokia sankryža, kaip ir kitur, su laiku pasidarė svarbiu sustojimo punktu, kur pirklių karavanams, vėliau ir gurguolininkams, raitiems valstybės pasiuntiniams ir kit. buvo tinkama vieta susijoti ir pailsėti, paserti ir pagirdyti pakeleivių gyvulius ir apsirūpinti maistu. Ta proga vedama mainų prekyba su laiku išsivystė į žymią prekių apyvartą. Netrukus čia buvo įkurtas ir dvaras. Net Did. Lietuvos kunigaikštis buvo suinteresuotas šiluva. 1457 metų bažnyčios įkūrimo akte vietovė dar vadinama Būda. Tai parodo, kad apylinkės girių medžiaga D. L. K. izdo naudai buvo apdirbama gyventojų apyvartos reikalams. Vėliau pavadinimas Būda išnyko.

Nors to krašto dirvožemis su smėliu ir nelabai derlingas, tačiau visada ten gyventa gana turstokai. Pav., Lietuvos nepriklausomybės laikais šiluvos valsčiuje buvo 201 gyvenvietė, iš kurių 101 kaimas, 23 buvę dvareliai, 14 buvę dvarai, 62 vienkiemiai ir 1 bažnytkaimis. Toks vietovių susiskirstymas parodo, kad ir senovėje kraštas buvo ūkiškai pajėgus. Šiluvos turgai greit tapo produktų apyvartos centru, o per reguliarius prekymečius, kurie trukdavo iki 8 dienų, pagal vėlesnes žinias, pirkliai atvykdavo ir iš Vilniaus, Mintaujos, Rygos, Daugpilio, net iš Rusijos gilumos. Atlaidai "stebuklingoje" vietoje, prekymečio kermošius, pasilinksminimai ir t. t. sutraukdavo minias žmonių. Mugėje valstiečiai apsirūpindavo namų apyvokos daiktais. Bet svarbiausi pirkėjai buvo dvarininkai, kuriems rūpėdavo brangūs kailiai, gelumdės, puošnūs indų išdirbiniai, kolonialinės prekės ir kit. Vėliau buvo paravinėjamos ir knygos, elementoriai, maldaknygės, kalendoriai ir pan. Tačiau paties miestelio nuolatinis gyventojų skaičius, atrodo anksčiau niekada neviršijo 1000; 1841 metais ten priskaityta 619 žmonių. Tik Lietuvos nepriklausomybės laikais ten jau būta apie 1300 gyventojų.

Kai vėliau Lietuvoje buvo statoma naujas kelių, plentų ir geležinkelių tinklas, šiluva liko nuošaliai ir prekių apyvarta persikėlė į kitas vietas. Jaunesni kaimynai miesteliai pralėnkė šiluvą.

Dvaras. Prasidėjus Lietuvos visuomenės diferenciacijai, gal

jau XIII a., buvo įkurtas ir šiluvos dvaras. Dvaro valdytojai, eidami kartu ir krašto administracijos pareigas, lemiamai tvarkydavo gyventojų bendrus reikalus ir vėliau.

Kiek iš senovės užrašų galima susekti, pirmiau dvarą valdė Gedgaidų šeimos nariai, ypač Vytauto laikais pasižymėjusių didikų giminačiai. Pav. Jurgis Gedgaidas buvo Vytauto dvaro maršalka, kurį laiką ėjo ir Kievo vaivados pareigas. 1415 metais jis vadovavo 60-ties jau apkrikštytų žemaičių bajorų delegacijai imperatoriaus Zigmanto sukviestame bažnyčių atstovų suvažiavime Konstancos mieste. Ten didelį dėmesį sukėlė jo aštri polemika su kryžiuočių ordino atstovais. Greičiausia, po tokio pasirodymo jam Vytautas dovanojo žemės plotų ir apie šiluvą. Jo sūnus Petras, uolus bažnyčių steigėjas, 1457 ir šiluvoje įsteigė bažnyčią ir išdavė atitinkamus fundacijos aktus, dėl kurių vėliau buvo daug ginčų. Jo laikais atsirado ir šiluvos miestelis.

Po Gedgaidų šiluva atiteko giminaitei Sofijai Svirskytei, kuri tekėdama kaip nuotakos kraštį šiluvą pervedė savo vyrui Mykolai Kęsgailai. Ta šeima irgi priklausė Lietuvos aukštuomenėi, ir atlikdavo ypač svarbų vaidmenį žemaičių gyvenime. Mykolo ir Sofijos Kęsgailių duktė Barbora vėliau irgi gavo dvarą kraičio vieton. XVI a. pradžioje ji ištėkėjo už Andriaus Zavišo. Nuo tada jau Zavišai valdė šiluvą per tris generacijas. Jų laikais ir prasidėjo bažnytinių reformų judėjimas Lietuvoje.

Pirmosios reformacinės pastangos — liuteronų įtakoje. Andrius Zaviša mirė jau apie 1532 m. Jo našlė Barbora su keturiais vaikais tačiau liko dvare dar 14 metų. Tuomet reformacija jau buvo pravesta prūsų ir latvių kraštuose, plito ir Lietuvos didikų tarpe. Barboros Zavišienės pusbrolis, galingas žemaičių seniūnas, palaikė gerus santykius su hercogu Albrechtu, kuris reformas jau sėkmingai buvo įtvirtinęs prūsų krašte. Su Zavišais draugavo ir žymusis Abraomas Kulvietis, pirmasis liuteronų teologas, vėliau profesorius Karaliaučiuje. Greičiausia, jo patarimu Barbora Z. pasiuntė savo sūnų Joną studijuoti Karaliaučiaus universitete. Po trijų metų grįžęs, Jonas Zaviša perėmė dvarą. Jo laikais buvo pastatyta ir pirmoji koplyčia naujojo tikėjimo atstovams.

Reformų darbe vadovauja reformatai — kalyvai. Jau 1455 m. broliai Zavišai pasidalijo turtus. Pagal dalybų aktą šiluva teko antrajam broliui Merkeliui Zavišai. Šitas prisidėjo prie kalvinų (reformatų) ir įkūrė šiluvos kalvinų bendruomenę. Tuomi prasidėjo laikotarpis, kur reformatų krypties bažnytinės reformų pastangos stipriau ar mažiau veikė

Šešiametis Rex Newman džiaugiasi, kai prie jo pripratusi voverė užšoko ant galvos ir kasinėja.

vietos viešąjį gyvenimą bemaž ir greit savo turtus užrašė kalperdu šimtmečius. Merkeliui Zavišai užimtas kitur, šiluvos valdymą užstato teisėmis pavedė Merkeliui šemetai. Šemeta buvo giliai religiniai suinteresuotas. Jis perorganizavo kalvinų bendruomenę, planavo steigti mokyklas katechetams bei pamokslininkams ruošti ir kit. Tik apie 1569 m. jis staiga mirė. Apie jį buvo sakoma: — jis "pirmas žemaičių žemėje įvedęs Dievo žodį nuvalytą nuo žmogiškųjų priedų". Jis buvo tų laikų įtakinga asmenybė. Merkeliui šemeta 1563 m. kaip žemaičių tijūnas dalyvavo Varšuvos seime, po to buvo paskirtas nariu į Lietuvos Statuto patobulinimo komisiją, o po 1566, tapęs žemaičių pilininku, pakilo iki senatoriaus rango, be to buvo visų žemaičių bajorų vadu.

Tačiau daugiausiai šiluvos reikalais rūpinosi reformatė Sofija Vnučkienė. 1591 metais ji nupirko šiluvą už 9000 auksinų

ir greit savo turtus užrašė kalvinų bendruomenėi, būtent: patį (Nukelta į 7 psl.)

Žvirblių konspiracija

Du Maskvos žvirbliai sėdi medžio galūnėje pačiame centriniam Kremliaus kieme.

"Sakyk, ar ne Stalinas ana apačioje stovi? klausia vienas žvirblis.

"Koks dar klausimas. Aišku, Stalinas", autoretingai atsako antrasis.

"Tai ko mu du dar laukiava?" cypterėjo pirmasis.

Patiekmenė ala Castro

Pasūdyti pagal skonį sudėvėtą odinį diržą ir jį paspiginti iki nusidėvėjimo vartotų šešių lošiamųjų kortų riebaluose...

CHICAGOS ŠVARIASIAUS IR
MODERNISKIAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenėi ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILLJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

KAI KAS...

(Atkelta iš 6-to psl.)

dvarą, miestelį, bažnyčią su bažnytiniais pastatais ir su visa žeme bei valdiniais. Ji pati pastatė mūro bažnyčią, skyrė pinigų senelių prieglaudai ir paprąnei mokyklai. Jos svarbiausias darbas tas, kad ji šiluvoje įsteigė kalvinų seminariją, kad paruoštų lietuviams tinkamų pamokslininkų, katechetų ir mokytojų. Mokyklos seminaristams Vnučkienė paskyrė bažnyčią su aprūpinimu. Seminarijai ilgesnį laiką vadovavo rektorius Saliamonas Grocijus, Mokyklos priežiūra buvo pirmiau pavesta Žemaičių superintendantui, vėliau perėjo Lietuvos kalvinų Centro žinion. Po 23 metų veiklos mokslinio darbas buvo perkeltas į Kėdainius, kur pradėjo veikti naujai Radvilų įkurta seminarija, remiama Vilniaus sinodo.

Vnučkienės kilnus pasiryžimas išsizadėti tiek turto bendram labai įrodo, be ko kito, ir kokias aukštas moralines vertybes kalvinai reformatai stengėsi įgyvendinti viesuomenėje.

Tais laikais katalikų likučiai šiluvoje neturėjo kunigo. Pasakutinis minimas Jonas Halubka paliko parapiją dar šešmetos laikais, turbūt, grįžo Lenkijon. Apie dvi generacijas vėliau jau sustiprėjus priešreformacinėms jėgoms Lietuvoje, ir šiluvoje katalikai pradėjo stengtis atgauti prarastą vietą ir turtus. Remdamiesi 1457 metų bažnyčios fundacijos aktu, jie iškėlė bylą, kuri užsitęsė ilgą laiką, o bylinėjimosi išlaidos atsiėjo jiems 16.000 auksinų. Byla baigėsi 1622 metais Vilniaus tribunolo sprendimu katalikų naudai. Speciali komisija nustatė buvusią bažnyčios vietą ir žemių ribas, ir atidalijo mišką, kaimus ir valdinius pagal pirmąją fundacijos aktą. Katalikams teko ir vienas varpas, tačiau kiti varpai, aukso ir sidabro bažnytiniai įrankiai liko kalvinų nuosavybėje. Už žemės naudojimą kalvinai dar turėjo sumokėti 3.000 auksinų ir pridėti 18 valakų žemės. Taigi, po 80 metų kalvinų valdymo bažnyčia atiteko katalikams. Tačiau kalvinų veikla šiluvoje tuomi nesibaigė. Gyventojų dauguma liko jų pusėje. Padėtis išitempė, o dėl ginčijamos žemės ir vėliau įvykdavo susirėmimų, kartais net ginklu. Tokių apgailėtinų įvykių eigoje buvo pav. nužudytas reformatų kunigas Močulskis, Biržuose, o šiluvoje buvo sužeistas katalikų vikaras. Kovų įkarštyje kopylčioje buvo peršautas kryžius, kas davė progos primesti kalvinams, esą jie išniekinę tikėjimą. Skundėjai tokią bylą išnešė net į Varšuvą. Ten "Piastas" Mykolas Višnioveckis, seimo ginčų eigoje arkivyskupo Prašmowskio paskelbtas karaliumi, pasirašė sprendimą, pagal kurį šiluvos kalvinų bendruomenė uždaroma, turtas konfiskuojamas, o pamokslininkas Chelkauskas bei trys kalvinai pašmerkami mirties bausme. Toks grubus sprendimas nustebino visus lietuvius. Ži-

nodami tuometinę padėtį Varšuvoje, o gal bent kartą pajausdami ir krikščioniško gyvenimo pagrindines pareigas, abiejų pusių atsakingi Lietuvos atstovai nutarė savo reikalus spręsti savame krašte. Tada Žemaičių vyskupas Kazimieras Pacas ir kalvinų atstovas Merkelis Bilevičius priėjo "draugiško susitaikymo": 1672 m. Bilevičius sumokėjo vyskupui ir kapitulai 12.000 auksinų, tuomi formaliai atpirkdamas savo turtą šiluvoje, kurį dalinai vėl pavedė kalvinams. Dvaro savininkai ir toliau liko bendruomenės globėjais. Vėliau turtus nupirko Kuršo baronas (Landhofmeister) Kristupas Henrikas Putkameris. Dar jo giminaitis Laurynas Fridrikas Putkameris uoliai rėmė kalvinus. Jo metu kalvinų pamokslininkas Jurgis Šimanius šiluvoje turėjo 500 klausytojų, rašo Poznanės bibliotekos direktorius Josef Lukaszewicz 2 t. 56 pusl. Tai būtų didesnioji miestelio gyventojų dalis.

Tik sekančioje gentkartėje Putkameriai, likę bevaikiai, šiluvoje išnyko. Su jais pasibaigė ir kalvinų bendruomenė, veikusi per du šimtmečius. 1754 m. kalvinai šiluvoje jau nebeturėjo nuolatinio kunigo ir buvo prijungti prie Kėdainių bažnyčios kaip filialė, iš kur pamokslininkai atvykdavo nereguliariai laikyti pamaldų. Po Putkamerių dvaras atiteko katalikų bažnyčiai. Tik jau 40 metų vėliau atėjo rusai. Konfiskuodami bažnytinis turtus, jie nusavino ir dvaro žemes. Carų pastangas, Lietuvoje slopinti bažnytinį gyvenimą, teko patirti ir šiluvoje. Kaip ir kitur, buvo trukdoma statyba, dažnai netvirtinami paskirti dvasiškiai, varžomos, o nuo 1866 iki 1905 visiškai draudžiamos bet kokios procesijos, ir kit.

Marijos pasirodymas. Šiluvos atlaidai. Apie tokį nepaprastą įvykį šiluvoje prof. kun. St. Yla rašo Lietuvių Enciklopedijoje, VIII, psl. 517, 518: "Švč. Marijos apsišviešimas laikomas pirmuoju žinomu Europoje, gaila, jokių istorikų nebuvo iki šiol tyrinėtas; populiarī literatūra turi nemažai prieštaravimų. Vienintelis šaltinis yra rašytinė š. bzn. istorija, paruosta 1651 m. Kitas tam faktui dėkingas motyvas — nepertraukiama kulto tradicija. Rašytinė š. bzn. istorija įvykį šiaip nusako: "artimo kaimo piemenėliai, gandydami bandą bažnytinėse žemėse, pamatė ant vieno didelio akmens mergaitę, išskleistais plaukais, laikantią ant rankų vaikelį ir graudžiai verkiančią. Kai jie pamatė šį vaizdą, vienas iš jų nubėgo pas š. kalvinų katechetą ir pranešė, ką matė. Katechetas, pasikvietęs bakalaurą, vardu Saliamoną, prisiartinio prie akmens ir taip pat pamatė verkiančią mergaitę, kaip buvo matę piemenėliai. Įsidrąsinęs, jis kreipėsi į ją: "Mergaitė, ko verki?" Mergaitė atsako: "Verkiu dėl to, kad prieš tai šioj vietoj buvo garbinamas mano sūnus, o dabar čia ariama ir sėjama". Tai tarusi ji pranyko".

Cook apskrities šerifas Ogilvie įsakė sumti Amerikos nacių partijos vadą George Lincoln Rockwell ir patraukti teisman už ramybės ardyumą Chicagoje. Nebūdamas šio miesto gyventojas ir neturėdamas reikalingų leidimų, jis sako kalbas, ruošia eisenas ir kelia nerimą. Lincoln Rockwell turėjo užstatą iki teismo.

Tokioje "paruoštoje istorijėlėje" tačia lieka ir neaiškumų. Ta šiluvos istorija užrašyta tik 43 metai po įvykio. Matyti, iki tol jokių užrašų nebūta, tai užrašyta, kas iš žmonių nugirsta; nebežinomas jau nei laikas, nei tikslī vieta. Kitais šaltiniais apskaičiuojama, kad pasirodymas įvykęs 1608 m., kitur vėl skaitomė 1612 metais. Pasirodymo vieta buvo painiojama su buv. bažnyčios vieta, su bažnytinėmis žemėmis, su kapinėmis. Dėlto ir kopyltėlė, ir altarijos vėliau buvo statomos įvairiose vietose. Vargu ar galima mergaitės pareiškimą ant akmens po 43 metų nusakyti žodis į žodį, jeigu nebuvo užrašyta. Abu minėti "liudininkai", išmokslingi kalvinai jokių užrašų tuo reikalu nepaliko. — O šių laikų žmogus siekia ne tik tikėjimą, bet ir protui įrodymų.

Rūkorių vėžio epidemija

Dr. Harold Levine iš Cook apskrities ligoninės Hektoen medicalinio tyrinėjimo instituto pareiškė, kad vėžio ligos plitimas cigarečių rūkorių tarpe darosi stačiai epideminis. Vėžys plinta ir tarpe tūkstančių moterų, nors ne taip sparčiai, kaip tarp vyrų.

Dr. Levine raportas rodo, kad Chicagoje gyvenančių virš 65 metų amžiaus nerūkancių vyrų tarpe tik vienas iš 273 yra pavojuje gauti plaučių vėžį; rūkancių po 1 pokelį ciga-

retų per dieną kiekvienas dešimtas yra pavojuje gauti vėžį, gi rūkancių po du pokelius per dieną kiekvienas šeštasis.

Nerūkantieji ir ne mieste gyvenantieji žmonės beveik niekuomet negauna plaučių vėžio.

Su kirpėjais bus galima pasiderėti

Valst. gyn. William Clark pranešė, kad Lake apskrities kirpėjų unija (Journeymen Barbers lokalas 716) atšaukė savo įsaką unijos nariams pakelti plaukų kirpimo kainą 25 centais ir sutiko atcityje nekontroliuoti ir nenustatinėti kirpimo kainų, kadangi tatai yra prasilenkimas su Illinoisaus įstatymais.

Prokuroras Clark buvo gavęs teismo injunction prieš Lake ir Cook apskričių kirpėjų unijas, uždraudžiant joms privalomai nustatinėti kirpimo kainas. Pranešime sakoma, kad nei injunetion nei unijos pažadas nekelti kainų nieko nekeičia, kadangi Illinoisaus Anti Trvst Act įstatymas leidžia kainas kelti individualiai. Dėlto dabar žymi dalis kirpėjų pavieniai yra pakėlę kirpimo kainas iki \$2.50.

SKAITYK PATS IR PARAGINK KITUS SKAITYTI NAUJIENAS

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaičio paruostos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praciū. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažistantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaičio knyga galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali užėti į "Naujienas", tai prašomas persiusti \$1.50 čeki arba Money Orderį, pridėdant 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigus, tuojau knyga pasiūsi.

Veterinarijos Akademijos įsteigimas

Iš mano atsiminimų

Vet. gyd. J. GUTAUSKAS, Anglija

Lietuvos Veterinarijos Akademijs buvo įsteigta 1936 m. rugsėjo 19 d. Taigi šiais metais su eis trisdešimt metų nu jos įkūrimo. Šis Akademijos jubiliejus lietuvių tremtinių veterinarijos gydytojų draugijos narių, reikia manyti, bus paminėtas Amerikoje.

Kalbant apie Veterinarijos Akademijos įsteigimą, tenka trumpai paliesti prieš tai Lietuvoje buvusią veterinarijos padėtį. Praūžus pirmajam pasauliniam karui, Lietuva buvo labai nuniokota. Pramonė, kuri ir taip buvo menka, sunaikinta, nukentėjo taip pat ir žemės ūkis. Gyvuliai buvo išnaikinti, liko ūkiuose tik po vieną arklį ir karvę. Be to, išsiplėtė tarp gyvulių apkrečiamosios ligos, buvo atnešta pasiutimo liga, ypač baigiantis karui. Iš rytų juodligė, iplautimas, iš vakarų niežai ir kitos ligos.

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, pirmiausia teko užkirsti kelią plitimui apkrečiamųjų gyvulių ligų. Tam reikalui teko kurti tam tikras organizacijas. Tai ir buvo padaryta. Jau 1919 metais prie Žemės ūkio Ministerijos buvo suorganizuotas Veterinarijos Departamentas. Pirmuoju jo direktorium buvo vet. gyd. Nonevičius, vėliau tapęs profesorium. Šančiuose, buvusiose rusų kareivinių patalpose, tais pačiais metais suorganizuota veterinarijos ligoninė. Ta ligoninė naudojosi daugiausia besikuriantis kariuomenės arklų gydymui. Jos viršininku buvo generalas vet. gyd. J. Bulota. Joje dirbo dar šie vet. gydytojai: F. Mikšys, A. Krasauskas ir vet. stud. J. Gutauskas. Kariuomenės arklų tarpe ypač buvo paplitę niežai. Buvo gydoma sieros dujų kameroje. Taip pat buvo nemaža iplautimu sergančių arklų. Išskyrus iš sveikųjų tarpo, sergantieji buvo naikinami. Ši liga labai pavojinga žmonėms.

Kovą su apkrečiamosiomis gyvulių ligomis labai sunkino vaistų ir veterinarijos personalo stoka. Caro laikais lietuviai labai mažai domėjosi veterinarija. Po pirmojo karo grįžę iš Rusijos veterinarijos gydytojai buvo daugiausia lenkai dvarininkai, kurie, apsigyvenę savo ūkiuose, mažai tesidomėjo Lietuvos atstatymu, kai kurie jų net smuko į Lenkiją. Labai maža saujelė lietuvių ūkininkų sūnų buvo dar neseniai baigę mokslus ir į darbą metęsi mažai teturėdami patyrimo. Minėtajai spragai užpildyti veterinarijos gydytojų suvažiavime buvo keliamas klausimas kurti veterinarijos mokyklą Lietuvoje.

Atlačius Lietuvos nepriklausomybę ir dalinai atsiginus nuo istorinių priešų, pirmoj eilėj imta rūpintis bendrinio tautos švietimu, steigiant pradžios mokyklas, gimnazijas, įvairių rū-

šių specialias mokyklas ir pagaliau 1922 m. buvo įsteigtas Lietuvos Universitetas. Tarp kitų įvairių fakultetų buvo įsteigtas prie medicinos fakulteto ir veterinarijos skyrius, kaip ir visas anuometinis universitetas, patalpomis, įrengimais ir net mokomoju personalu buvo labai kuklus. Mokykla neturėjo patalpų nei klinikoms, nei laboratorijoms, nei kitoms įstaigoms, jei neskaityti skurdžių anatomikumo patalpų. Todėl jai teko būti kitų įstaigų (pavyzdžiui, gusarų pulko veterinarijos ligoninės) kampininku. Mokomojo personalo tarpe buvo visai nepasiruošusių šiam darbiui. Gyvulių anatomiją dėstė vet. gyd. Z. Mockus, pataloginę anatomiją ir ichtiologiją prof. Nonevičius, bendrą ir specialinę chirurgiją ir bakteriologiją prof. L. Gogelis, terapiją gen. vet. gyd. J. Bulota, nagų bei kanopų ligas vet. gyd. Kancleris - Drapas.

Jau pačioje pradžioje skyrius įgijo daug priešų, ypač veterinarijos gydytojų tarpe, kurie kėlė jo ugdymo klausimą. Tas klausimas buvo svarstomas beveik kiekviename veter. gydytojų suvažiavime ir sukeldavo nemažų ginčų. Ginčų paveikta, vyriausybė neskyrė tam veter. skyriui pakankamai lėšų. Nors krašte ir buvo sava aukštoji veterinarijos mokykla, Krašto Apsaugos Ministerija ir toliau skyrė stipendijas veterinarijai studijuoti užsieny, nes netikėjo, kad Medicinos Fakulteto Veterinarijos skyrius ilgai gyvuos. Pagaliau 1928 metais tas veterinarijos skyrius buvo likviduotas, išleides kelioliką naujų veterinarijos gydytojų, o jo studentų didžioji dauguma gavo stipendijas ir išvyko baigti mokslo užsieny. Esantieji arčiau pabaigos buvo pasiūsti į Rygos universitetą. Tik pradėjusieji ir pradėdantieji pasiūsti į Vakarų Europos universitetus. Daugiausia jų pateko į Austriją (Vieną), dalis į Prancūziją (Toulousą), Švencariją (Ber-

ną), vėliau Berlyną, Stockholmą ir kitur.

Tais pačiais metais Žemės ūkio Ministerija įsteigė Gruzdžių dvare vadinamą Aukštesniąją Gyvulininkystės Mokyklą su veterinarijos felčerių kursu. Baigę tą mokyklą vadinosi gyvulininkystės technikai. Ta mokykla buvo pavesta ne Veterinarijos, bet Žemės ūkio Departamentui, nes Veterinarijos Departamentas buvo nusistatęs prieš felčerių ruošimą. Tuo metu vyriausybės sluoksniuose išsivyravo nuomonė, kad Lietuva gali išsiversti su nedideliu veterinarijos personalu. Tai nuomonei ypač atstovavo tuometinis Žemės ūkio ministeris Aleksa. Tačiau Veterinarijos D-tas ir Veter. Gydytojų Sąjunga laikėsi priešingos nuomonės ir siūlė sustabdyti veter. felčerių ruošimą, padidinti stipendijų skaičių veterinarijai studijuoti užsieny ir sistemingai eiti prie aukštosios veterinarijos mokyklos steigimo.

Ilgą laiką ši nuomonė nesulaukė vyriausybės pritarimo, bet Vet. D-tas tyliai ruošė dirvą aukštosios veter. mokyklos įsteigimui. Jis įtikino vyriausybę, kad reikia pastatyti didelius modernius rūmus tuometiniam Valst. Vet. Bakteriologijos Institutui. Tie rūmai buvo taip suplanuoti, kad galėtų tikti ir mokymo darbiui, nes turėjo didelę mokomąją laboratoriją, muziejų ir kt. Taip pat ir dalis mokomojo personalo buvo iš anksto numatyta, ir kiekvienas būsimoji dėstytojas, kiek sąlygos leido, buvo įgalintas tobulintis savo srity. Tačiau vyriausybės vis dar nebuvo galima paveikti, kad pakeistų savo nusistatymą ir nuo veterinarijos felčerių pereiti prie veter. gydytojų ruošimo.

Padėtis iš pagrindų pasikeitė, kai 1935 m. Žemės ūkio ministriu tapo St. Putvinskis. Jis labai lengvai davėsi įtikinamas, kad jau laikas baigti su veterinarijos felčerių ruošimu ir steigti aukštąją veterinarijos mokyklą. Visa energija jis ėmė siekti to tikslo, nugalėdamas visas kliūtis. Buvo paruoštas smulkus planas, pagal kurį aukštoji veterinarijos mokykla

ne tik ruošytų naujus veter. gydytojus, bet ir atliktų visą eilę praktiško pobūdžio uždavinių: pravestų visus reikalingus laboratorinius tyrimus, gamintų skiepus veterinarijos bei medicinos reikalams, gydytų gyvulius ir t. t. Kad aukštajai veterinarijos mokyklai išlaikyti sąmata nebūtų labai didelė, pagal tą planą visi bendro pobūdžio pagrindiniai dalykai, kaip zoologija, botanika, chemija, fizika, fiziologija, histologija ir bendroji patologija, turėtų būti einama V. D. Universitete. Pirmaisiais dvejais metais, kol veterinarijos studentai beveik visus dalykus turėjo eiti Vyt. Didžiojo Universitete ir vien tik gyvulių anatomijos turėjo būti atskirai organizuotas, nereikėjo visos aukštosios veter. mokyklos administracijos, o anatomijos katedra turėjo būti steigiama prie Valst. Vet. bakteriologijos Instituto. Visiems mokyklos steigimo ir organizavimo reikalams tvarkyti per tuos 2 metus turėjo būti prie Veter. Dep-to sudaryta speciali taryba.

Šį planą vyriausybei priėmus, 1936 metų pradžioje buvo išleistas Veterinarijos Akademijai steigti ir laikyti įstatymas, kuris Z. ū. ministeriui pavedė įsteigti Kaune Veterinarijos Akademiją ir paskirti Veterinarijos Akademijai Tarybą. Išleisus tą įstatymą, ir prasidėjo visi praktiški Veterinarijos Akademijos kūrimo darbai Vilijampolėje.

(Bus daugiau)

Nauji leidiniai

♦ MAZOSIOS TAUTOS IR VALSTYBĖS, parašė Dr. Juozas Eretas, išleido Šaltinis, 16 Hound Rd., W. Bridgford, Nottingham, Gran Bretana. 16 psl. Remdamasis pasaulinio garso rašytojų kūrinių autorius pamatuotai gina mažųjų tautų pranašumą, palyginant su trapiomis didžiosiomis valstybėmis. Vienok pažymi, kad mažųjų išsilaukimo laidas yra laisvė, teisė ir kultūra.

"NAUJIENOS" BOLSEVIKAMS

YRA RAKSTIS JŲ AKYSE

